

Назаренко Ірина Миколаївна
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ПРОГРАМІСТІВ ДО САМОУПРАВЛІННЯ ВЛАСНОЮ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. В статті розглядаються основні постулати самоменеджменту, як науки про керування власною навчальною діяльністю майбутніх інженерів програмного забезпечення під час вивчення англійської мови в межах особистісно-діяльнісного підходу. Увага приділяється таким факторам формування навчально-стратегічної компетентності, як самоорганізація, самоуправління і цілепокладання. Описується важливість цих факторів для ефективної підготовки майбутніх програмістів, з урахуванням особливостей навчального процесу. Акцентується увага на важливості само організаційної складової для формування у студентів позитивної картини себе, як діяльнісної людини і закладення цього в несвідоме уявлення про себе.

Ключові слова: Самоуправління, навчальна діяльність, самоорганізація, цілепокладання, англійська мова, майбутні інженери програмного забезпечення.

PREPARATION OF SOFTWARE ENGINEERING STUDENTS FOR SELF-MANAGING OF OWN LEARNING ACTIVITY WHILE LEARNING ENGLISH

Annotation. The article describes basic postulates of self-management as a science aimed at helping software engineering students to organize own activity while learning English as a part of individual activity approach. Attention is driven to such factors of forming learning-strategic competence as self-organization, self-managing and goal-setting. The importance of these factors for effective preparation of future programmers within peculiarities of the studying process is described. The accent is made on the importance of self-organizational component for forming students' positive picture of himself as an activity person and keeping it in the unconscious self-view.

Key words: self-management, learning activity, self-organization, goal-setting, future software engineers.

Назаренко Ірина Николаевна

ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ-ПРОГРАММИСТОВ К САМОУПРАВЛЕНИЮ СВОЕЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация. В статье рассматриваются основные постулаты самоменеджмента, как науки про управление собственной учебной деятельностью будущих инженеров программного обеспечения во время изучения английского языка в рамках личностно-деятельного подхода. Внимание уделяется таким факторам формирования учебно-стратегической компетентности, как самоорганизация, самоуправление и целеполагание. Описывается важность этих факторов для эффективной подготовки будущих программистов с учетом особенностей учебного процесса. Акцентируется внимание на важности самоорганизационной составляющей для формирования у студентов позитивной картины себя как деятельностной личности и возможность отложения этого представления в подсознательное представление о себе.

Ключевые слова: Самоуправление, учебная деятельность, самоорганизация, целеполагание, английский язык, будущие инженеры программного обеспечения.

Професійна компетентність майбутніх фахівців з розробки програмного забезпечення обумовлюється рівнем володіння майбутніми програмістами професійними знаннями, навичками та вміннями, а також англійською компетентністю. В межах цієї спеціальності англійська мова безпосередньо є засобом систематичного розширення фахових знань та сприяє становленню програміста, як фахівця, загалом. Володіння англійською мовою здатне сприяти ефективності формування окремих професійних компетентностей програмістів, як от: вміння аналізувати науково-технічну інформацію у сфері професійної діяльності, отримувати додаткову інформацію про вимоги до розробки програмного забезпечення, обмінюватись професійно значущими даними спілкуючись з колегами програмістами під час створення програми тощо. Іноземна мова в даному випадку є засобом підвищення компетентності та особистісного професійного розвитку програміста і є необхідною умовою його успішної професійної діяльності.

Підготовка кваліфікованих фахівців з програмування сьогодні є актуальним завданням з огляду на попит на цю спеціальність, який нині існує на ринку праці. Окрім широкого спектру знань про створення комп'ютерних

програм, володіння різними мовами програмування, розуміння взаємодії апаратного і програмного забезпечення, що є важливим для майбутнього програміста, фахівець цієї спеціальності повинен також оволодіти незамінним для його подальшої діяльності вмінням організовувати власну працю. Успішність в реалізації проекту з розробки програмного забезпечення командою програмістів значним чином залежить від успішної організації діяльності кожного програміста. Тут варто зазначити, що цей вид роботи не обов'язково передбачає постійне робоче місце, скоріше навпаки, програмісти часто працюють дистанційно, мають певне завдання і кінцевий строк подачі програмного продукту. Бесіди з професійними програмістами говорять про те, що нерідко саме рівень самоорганізації праці, самоконтролю та самокорекції визначає рівень ефективності професійної діяльності програміста.

За таких обставин, очевидним є те, що підготовка майбутніх інженерів програмного забезпечення до самоуправління власною навчальною діяльністю і оволодіння ними основними навичками організації власної праці є актуальним педагогічним завданням і сприятиме професійному становленню не лише студентів, як майбутніх фахівців, але й як відповідальних сформованих особистостей.

Тож, метою даної статті є розгляд факторів, що сприятимуть формуванню навчально-стратегічної компетентності студентів (яка є невід'ємною складовою іншомовної комунікативної компетентності) і допоможе в подальшому стати ефективними затребуваними фахівцями.

Серед таких факторів, які впливають на досягнення як навчальних, так і професійних цілей, є рівень володіння навичками самоорганізації та саморозвитку, а отже є компетенцією поняття самоменеджменту. Самоменеджмент розуміють, як самодіяльність, особисту технологію управління самим собою [3, стор 103]. Теорія і практика само менеджменту охоплюють такі складові, як саморозвиток, самоорганізацію, самоуправління, саморегулювання і самовиховання. Об'єктом самоменеджменту є людина, як складна біосоціальна і духовна система, а предметом, її діяльність із самоуправління своєї життєдіяльності при досягненні поставлених цілей [2, стор 23]. З позиції внутрішньо орієнтованих особистих технологій В.Ф. Токарев виділяє п'ять систем самоменеджменту: саморегуляцію, аналіз, адаптацію, раціоналізацію й розвиток особистості. При цьому саморегуляція розглядається як управління собою на підсвідомому рівні, аналіз – як постійна оцінка своїх дій і здібностей, адаптація – як засіб, раціоналізація – як вдосконалення своїх дій і розвиток – як свідомо зміна самого себе [3, стор 10].

Звернення до постулатів цієї дисципліни корелює з тим, що навчання англійської мови майбутніх фахівців з програмування відбувається зараз переважно в межах особистісно-діяльнісного підходу, який передбачає максимальне залучення активності студентів до усвідомленої роботи над опануванням мовою. Особистісний компонент цього підходу передбачає позиціонування студента епіцентром навчального процесу. Вчені висувають

на перший план здатність особистості займати певну позицію. Навчальний процес за особистісно-орієнтованим підходом передбачає забезпечення умов для виявлення і активації в процесі навчання особистісних якостей студента – мотивації, цілепокладання, створення умов для самореалізації та рефлексії.

В умовах обмеженого часу (дві години на тиждень, а в окремих випадках і на два тижня), відведеного в закладах вищої освіти на опанування англійською мовою, саме раціоналізація процесу навчання і самостійність в опануванні англійської мови виходять на перший план. Студенти повинні усвідомлено ставитись до вирішення завдання оволодіння фаховою терміносистемою англійської мови, типовими ситуаціями професійного спілкування. Для цього необхідно виділити час на засвоєння нових слів, створення нових когнітивних зв'язків з вже відомими лексичними одиницями для забезпечення міцності знань. Опанування усним мовленням за даних умов являє собою ще більш складний в організаційному плані процес. Усне мовлення тісно пов'язано з аудіюванням, а отже, потребує додаткового часу, відведеного на прослуховування англійського мовлення, що потребує навичок ефективного самоуправління.

Під самоуправлінням ми, слідом за Колпаковим, розуміємо стратегічне і повсякденне управління людиною своїм життям, що робить його змістовним і гармонійним, забезпечує внутрішню організацію внутрішніх потенцій і досягнення життєвих цілей [2, стор. 5]. Серед завдань самоуправління наступні: вивчення та аналіз власної (в контексті статті навчальної) діяльності, визначення з елементами, що підлягають корекції, розроблення плану корекції і здійснення контролю власної діяльності. Самоуправління є самостійним спрямуванням власних дій з досягнення мети. Воно характеризується більшою активністю людини, як системи, порівняно із зовнішнім впливом. Самоуправління виконує різні функції, головними з яких є збирання людиною інформації про свій внутрішній стан і місце на траєкторії руху до цілі (інформаційна), аналіз цієї інформації і прийняття рішень з корекції своєї діяльності (аналітична), організація самостійної життєдіяльності зі стратегічного і повсякденного управління (організаційна).

Важливим елементом підготовки студентів є навички самоорганізації праці. Самоорганізація забезпечується регульованою усвідомленою діяльністю із залученням внутрішніх механізмів, як от автономність, самостійність, наполегливість, ініціативність, відповідальність. Із залученням цих механізмів студент намічає і виконує оптимальну програму саморозвитку. Враховуючи конкретні обставини, особистість, користуючись власними механізмами самоорганізації, обирає власний шлях професійного розвитку, що виражається в бажанні працювати над подальшим самовдосконаленням. Ключову роль відіграє в цьому аспекті ініціативність особистості і співпадіння особистісних цілей основним цілям навчальної діяльності [1, стор 31].

До основних категорій самоорганізації належать вміння ефективно використовувати час, вміння виділяти основне і другорядне і концентруватись на головному, вміння робити все поступово і аналізувати

затрачений час [1, стор 31]. В процесі роботи над самоорганізацією, наперед виходять такі складові особистості, як рівень вольових зусиль та наполегливість. Опитування, що було проведено серед 172 студентів трьох закладів вищої освіти Бобилевим А. В. виявило, що найскладнішим студенти визначили вміння змусити себе сісти за роботу і не відволікатися від її виконання (72% студентів). Водночас майже одногосно (92% опитаних студентів) визначили «особисті зусилля» передумовою результативності самостійної роботи [1, стор 31]. Згідно опитування самоорганізації діяльності, виявлено недостатня сформованість у студентів такого показника, як цілеспрямованість, що говорить про невміння ставити чіткі цілі під час роботи і спрямовувати свою діяльність на їх досягнення. Щодо показника самоорганізація, було встановлено, що наявний дефіцит навичок залучати зовнішні засоби до планування власної діяльності (ведення щоденників планування роботи). Це веде нас до розгляду такого важливого фактору, що сприятиме розвиткові навчально-стратегічної компетентності студентів, як цілепокладання.

Цілепокладання відіграє стимулюючу роль, є орієнтиром для подальшої діяльності, при чому вона сама є річчю другорядною, головним стає прагнення до неї. Ціль – це бажане, запропоноване уявлення про результат. Саме цільова характеристика додає змістовності людській діяльності. Важливість знання цілі зумовлена тим, що вона є основою механізму самоуправління і визначає формування системи управління. В той же час, аби досягти цілі людині потрібно поставити ціль, повірити в її досягнення і виконувати само управління дії.

Завданням навчання є створення процесу, який би залучав студентів до усвідомленого ціле покладання, аналізу предмету навчання, творчого пошуку під час вирішення певної проблеми або завдання, аналізу помилок (рефлексії). Рефлексія є важливим механізмом управління саморозвитком. Цікаво те, що рефлексивна функція виникає і реалізується в практичній діяльності, в якій виникло ускладнення. Саме тоді, рефлексія допомагає встановити причини ускладнення і коригувати перебіг подальших дій. Однак, рефлексія є навичкою, яку потрібно розвивати на практиці, самого розуміння цього механізму є недостатнім [2, стор. 100].

Дуже важливо закласти у свідомості студентів бажання стати першопрчиною, детермінуючим суб'єктом того, що з нею відбувається. Завдання викладача стає створення ситуацій, що зумовлюють породження суб'єктивності людини, необхідно досягти ситуації, коли розв'язувані проблеми ставляться на вирішення самою людиною без зовнішнього примусу. Адже в процесі навчання студента закладається не лише навички самої навчальної діяльності та опанування знаннями. Ширшим педагогічним завданням враховуючи особистісно-діяльнісний підхід, є розвиток людини як особистості та суб'єкта діяльності. (а саме досягнення нею вершини власного розвитку).

Численні дослідження свідчать про те, що в основі проблем досягнення вершини розвитку людини є її мислення. Несвідоме мислення піддається

перебудові дуже складно, шляхом руйнування старих стереотипів мислення і формування нових. Засобом вирішення їх можуть бути моделі продуктивного вирішення професійних завдань, які впроваджуються в процес діяльності людини. [2, стор. 184]. Цьому сприяє знання факторів, що впливають на продуктивність діяльність людини. Ось чому дуже важливим є побудова в процесі навчальної діяльності студента у нього позитивної картини себе, як діяльній людини і закладення цього в несвідоме уявлення про себе. Саме в студентському віці це дуже легко зробити, залучивши увесь потенціал розумових здібностей, що набувають найвищого ступеня розвитку (уваги, пам'яті тощо).

Підсумковуючи, зазначимо, що такі постулати самоменеджменту, як самоуправління, самоорганізація, ціле покладання та інші, на нашу думку, мають неабияке значення не лише для ефективного навчання майбутнього фахівця з програмування, але й для підготовки до життя людини, здатної керувати власною діяльністю, усвідомлювати особистісні траєкторії розвитку, планувати і вчасно реагувати на зміни дійсності, приймати відповідні рішення. Отже, доцільно буде залучати майбутніх інженерів програмного забезпечення до усвідомлення важливості основних постулатів само менеджменту, орієнтувати їх на розвиток вмінь організовувати власну навчальну діяльність, ставити цілі, складати план діяльності з опанування іноземною мовою, слідкувати за регулярністю дій, задля вироблення стійких навичок під час діяльності, аналізувати результати і враховувати власні слабкі і сильні сторони.

У сучасних умовах, коли студенти можуть знайти відповідь майже на будь-яке завдання в мережі Інтернет, саме від їх власних навичок самоорганізації і самоконтролю залежатиме опанування тими чи іншими знаннями, адже доки в голові студентів не утворяться власна осмислена картина фактів, явищ та закономірностей, студент повертатиметься до цього поняття знову і знову. Чим глибше осмисленим є поняття, тим міцніше воно відкладається в пам'яті. Адже, за словами Сухомлинського: «якщо немає досліджень, міркувань, пам'ять стає дірявою» [4, стор 229].

У сучасному світі стрімкого розвитку інформаційних технологій та швидкоплинних змін у суспільстві, незмінним залишається потреба в освічених фахівцях різних галузей знань, здатних до високого рівня самоорганізації, самоаналізу власної ефективності, здатних в подальшому позитивно вплинути на розвиток не лише самого себе, а й суспільства, в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. А. В. Бобылев Трудности в самоорганизации учебной деятельности <https://orcid.org/0000-0001-6819-5535>. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/trudnosti-v-samoorganizatsii-uchebnoy-deyatelnosti/viewer>

2. Колпаков В. М. Самоменеджмент: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. – 528 с.
3. Колпаков В. М. Проблеми само менеджменту людини режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11kolspp.pdf>
4. Педагогіка: Хрестоматія/ Уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К.: ЗнанняПрес, 2003. – 700с. – (Навчально-методичний комплекс з педагогіки).